

УДК 371. 13 + 347. 782 (045)

Рябчук Л. В.,
старший викладач
(м.Київ)

Формування стильових уявлень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в процесі роботи над історичною композицією

Сучасна проблема естетизації життя суспільства та більш активного використання впливу прекрасного в усіх сферах життєдіяльності людини є найбільш актуальною сьогодні, що спонукає освітян до пошуку її розв'язання, шляхом оновлення змісту, форм, методів і прийомів організації навчально-виховного процесу на засадах єдності краси та доцільності. Сучасна освіта направлена на формування активного, продуктивного і небайдужого громадянина на основі розвитку основних компетентностей, що передбачають автономне і творче мислення та дії. У зв'язку із цим одним із основних завдань педагогічної науки в Україні є вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема, вчителя образотворчого мистецтва. Підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва має бути зорієнтована на активний пошук інноваційних форм, методів, що сприяють не тільки навчанню учнів художньо відображувати дійсність у яскравих образах з відтворенням об'єктивно існуючих властивостей реального світу, а й формуванню в них здатності до емоційно почуттєвого сприйняття предметної дійсності.

У даному контексті вагоме значення набуває формування художньо-стильових уявлень майбутніх педагогів образотворчого мистецтва. Художньо-стильові уявлення розглядаються як невід'ємний компонент художньої свідомості, який сприяє активізації процесів осягнення сутності художніх явищ.

Ключові слова: стиль, історичний жанр, історична картина, художньо-образне мислення, художньо стильові уявлення.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зміни в соціально-економічному, науково-технічному та культурному житті країни зумовлюють необхідність реформування загальної та мистецької освіти України на засадах гуманізації та культуровідповідності. Сьогодні постала проблема естетизації життя суспільства та більш активного використання впливу прекрасного в усіх сферах життєдіяльності людини. Це спонукає освітян до пошуку її розв'язання шляхом оновлення змісту, форм, методів і прийомів організації навчально-виховного процесу на засадах єдності краси та доцільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми... Сучасна освіта спрямована на формування активного, продуктивного і небайдужого громадянина на основі розвитку основних компетентностей, що передбачають автономне і творче мислення і дії, як в інтелектуальному і абстрактному планах, так і у вирішенні конкретних завдань [7, с.17]. У зв'язку із цим одним із основних завдань педагогічної науки в Україні є вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема, вчителя образотворчого мистецтва. Розкриттям сутності художнього стилю займалися Богемская К., Вейдле В., Васнецов А., Зедльмайр Х., Лосев А., М. де Севинье. Проблемам дослідження мистецької освіти присвячені праці Масол Л., Рудницької О..

Формулювання цілей статті... У даному контексті вагоме значення набуває формування художньо-стильових уявлень майбутніх педагогів образотворчого мистецтва. Тому метою статті є розкриття художньо-стильових уявлень як невід'ємного компоненту художньої свідомості, який сприяє активізації процесів осягнення сутності художніх явищ.

Виклад основного матеріалу... Підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва має бути зорієнтована на активний пошук інноваційних форм, методів, що сприяють не тільки навчанню учнів художньо відображувати дійсність у яскравих образах з відтворенням об'єктивно існуючих властивостей реального світу, а й формуванню в них здатності до емоційно - почуттєвого сприйняття предметної дійсності.

У даному контексті вагоме значення набуває формування художньо-стильових уявлень майбутніх педагогів образотворчого мистецтва засобами вивчення історичного пейзажу. Художньо-стильові уявлення розглядаються як невід'ємний компонент художньої свідомості, який сприяє активізації процесів осягнення сутності художніх явищ.

«Знання мистецьких форм посилює особисту і колективну ідентичність, збагачує

систему цінностей, адже людині потрібна повна «карта» задля орієнтації у природному та соціальному світі, без якої вона може втратити спроможність діяти цілеспрямовано та ефективно» [6, с.71].

На нашу думку, оптимальним шляхом до формування стильових уявлень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва є робота над історичною композицією та історичною картиною.

Історичний жанр – це один із основних жанрів образотворчого мистецтва, присвячений історичним подіям та діячам, соціально-важливим явищам в історії суспільства, звернений в основному до минулого [4, 83]. Основні види творів історичного жанру – історичні картини, розписи, рельєфи, монументальна та станкова скульптура, мініатюра, книжкова та станкова графіка. Історичний жанр дуже часто перетинається з іншими жанрами: побутовим жанром (історико-побутові зображення), портретом (зображення діячів минулого), портретно-історичною композицією, пейзажем (історичний пейзаж).

В українському образотворчому мистецтві історичний жанр бере початок з часів Київської Русі. Взірцем для творів того часу був викристалізований у візантійському живописі зразок, що в основі своїй має «перероблену» античну спадщину. В подальшому розвитку українського історичного жанру в живописі відбувається «приземлення» божественного, пробивається гаряче співчуття до страждань героя, якому надають рис людей. Цим самим відкривається шлях до проникнення в малярство життєвих спостережень, до підсилення його емоційного начала, виразності. Історичний живопис України розвивався відповідно до естетичних ідей кожної епохи.

Робота над картиною на історичну тему вимагає від автора тонкого відчуття зображуваної епохи, знання історії; розуміння значення історичних подій в подальшому розвитку суспільства; знання тогочасного мистецтва, його естетичних ідеалів, стилів як живопису, так і архітектури, костюма, декоративно-прикладного мистецтва; особливостей побуту.

Поняття про стиль відіграє в процесі створення історичної картини ключову роль. Саме робота над історичною композицією або картиною потребує чітких уявлень про стиль і стилістику.

Розвиток уявлення пов'язаний з різними видами практичної діяльності, зокрема, з творчою, мистецькою діяльністю. В ній уявлення уточнюються і стають більш повними і вірними, оскільки в процесі діяльності вони постійно перевіряються практикою. Уявлення активізуються в зв'язку з поставленим завданням і виправляються в процесі порівняння замислу з результатом роботи. Велике значення в розвитку уявлення мають спрямовані вказівки керівників. У процесі навчання викладачі образотворчого мистецтва знаходять і цілеспрямовано здійснюють найбільш ефективні шляхи формування в учнів точних і повних уявлень про явища, зокрема стилі в мистецтві, вчать майбутніх вчителів образотворчого мистецтва прийомам перевірки уточнення і виправлення своїх уявлень, правильного використання їх у практичній діяльності. Там, де така спеціальна підготовча робота з розвитку уявлень не проводиться, уявлення студентів призупиняються в своєму розвитку, втрачають гнучкість, набувають стандартного характеру, стають бідними, схематичними відображенням дійсності і вже не тільки збагачують особистість, але стають своєрідним «тормозом» в його творчій діяльності. Більшу роль у розвитку певних видів уявлень відіграє професійна діяльність людини, уявлення, як правило, відрізняються меншою ясністю, живістю, а ніж відповідні їм сприйняття. Однак деякі люди мають дуже яскраві уявлення, якщо останні відіграють важливу роль у їх практичній діяльності.

Для успішного виконання будь-якого завдання в практичній або учбовій діяльності необхідно яскраві і правильні уявлення; з іншого боку, педагогічно правильно організоване навчання неодмінно розвиває ці якості наших уявлень. На жаль, у багатьох випадках викладачі не приділяють потрібної уваги розвитку уявлень в процесі навчання. Такий процес навчання не може служити цілям розвитку уяви. За допомогою відповідно спрямованої уваги можна розвинути стійкість уявлень, виховати у людини здібність «володіти» і управляти своїми уявленнями. Таким чином, розвиток уявлень іде від первинних не повних, не диференційованих, часто не вірних і не чітких, мало пов'язаних один з одним образів дійсності до чітко побудованих, яскравих, які відрізняються повнотою і точністю, взаємопов'язаних один з одним уявлень. Розвиток стилістичних уявлень неможливий без фундаментальних понять про стиль.

Формування уявлення, зокрема уявлення про стилі, не можна розглядати відокремлено від сприйняття та мислення, що відповідають умінням реципієнта

аналізувати та інтерпретувати явища мистецтва. Згідно з ними автори психолого-педагогічних та мистецтвознавчих праць виділяють окремі ступені осягнення художньої образності (емоційно-естетичний відгук, оцінка засобів виразності, асоціативна активність, роздуми, естетична насолода, розкриття змісту та форми та ін.). Узагальнення цих ступенів дає підстави вирізнити три основні складові, які прямо чи опосередковано присутні у всіх концептуальних підходах до розкриття структури художнього сприйняття:

- первинне ознайомлення з художньою інформацією її сенсорне розрізнення;
- аналіз виразно-сислового значення художньої мови;
- інтеграція та естетична оцінка художнього смислетвору [1, с.108].

Розглядаючи мислення, як про це пізнавальної діяльності індивіда, що відображає дійсність узагальнено й опосередковано, вчені класифікують його за ознаками на такі основні види:

- 1) конкретно-дійове, наочно-образне, абстрактне;
- 2) практичне і теоретичне;
- 3) репродуктивне і творче [5, с.61].

Художньо-образне мислення, яке виникає і формується у перебігу сприймання, розуміння, інтерпретації, оцінювання творів мистецтва, як правило, не включається до подібних диспозицій. У психолого-педагогічній науці виділяються послідовні стадії онтогенетичного розвитку мислення: наочно-практичне, наочно-образне, словесно-логічне. Таким чином, художньо-образне мислення як різновид образного автоматично зараховується до «нижчих рівнів», порівняно з абстрактним, яке оперує поняттями, раціональними конструкціями.

Від сприйняття до художнього мислення майбутній вчитель образотворчого мистецтва сприймає, усвідомлює, класифікує мистецькі стилі.

Важливим фактором формування стильових уявлень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва є педагогічний вплив. Це поняття характеризує зв'язок і взаємозумовленість усіх сторін педагогічного процесу, його внутрішні та зовнішні фактори, індивідуальні особливості суб'єктів навчання і виховання, професіоналізм педагогічної діяльності та багато інших аспектів освітнього процесу.

Основу педагогічного впливу становлять діалогічні відносини, реалізація яких передбачає використання різноманітних навчально-виховних засобів, спонукання учня до усвідомлення себе не пасивним об'єктом освіти, а її суб'єктом. Адже саме така орієнтація педагогічних стратегій якнайбільше сприяє вирішенню актуальних освітніх завдань формування особистості, готової самостійно спрямовувати свій розвиток [1, с.74].

Педагогічна взаємодія дає можливість пошуків оптимальних форм, методів та видів діяльності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. З метою оптимізації формування стильових уявлень, на наш погляд, потрібно застосовувати різні форми, методи та види діяльності. За Л. С. Виготським, художні твори «...не прямо переносять досвід емоційно-цілісних відносин у душу людини, а стимулюють глибоко особистісний акт художнього сприйняття, який вимагає від кожного суб'єкта не тільки знань, але і інтуїтивних реакцій та їх інтимного обміркування» [1, с.30].

Практична робота дає можливість усвідомлювати через почуття. «Унікальність образотворчого мистецтва як засобу розвитку особистості полягає у тому, що воно «завдяки своїй універсальності розвиває візуальний і сенсорний досвід, поглиблює знання, інтенсифікує емоційно-почуттєву сферу, оперує при цьому основними художніми засобами, пов'язаними із зоровим сприйняттям (кольором, формою, простором тощо)» [4, с.106]. За думкою О. П. Рудницької, практичні і лабораторні роботи мають таку структуру: ознайомлення з темою, метою, завдання та інструкції їх виконання, актуалізація опорних знань і вмінь, вибір необхідного обладнання та матеріалів; виконання самостійної роботи під наглядом і за консультацією педагога, обговорення практичних результатів та їх теоретичних пояснень [8, с.83].

Проблема формування стилістичних уявлень майбутніх вчителів потребує використання як традиційних методів, так і інноваційних таких, як інтерактивні методики та метод проектів, суть яких полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх суб'єктів навчання. Прикладом такої роботи є проекти «Київ Булгакова і Грінченка» та «Дендропарки України. Сфіївка», здійснений дипломниками кафедри образотворчого мистецтва та дизайну інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка. Розпочата робота над проектом та проведений перший його етап під назвою «Україна Б. Д. Грінченка». У підготовчій роботі

студенти ознайомилися з існуючими та втраченими архітектурними пам'ятками, вивчали історію костюма. Результат цієї роботи позитивно вплинув на стилістичні уявлення студентів, що дає підстави продовжувати роботу в цьому напрямку та досліджувати її.

Кожен проект дав можливість його учасникам не тільки самовиразитися в контексті визначення завдань формату, а й відчутти себе командою однодумців у вирішенні проблем, визначених завданнями проекту. Так, наприклад, основним завданням проекту «Київ Булгакова і Грінченка» було «занурення» в життя Києва межі XIX-XX ст., який більшою мірою ми ніколи вже не побачимо. Студентами була виконана ґрунтовна робота з підбору підготовчого матеріалу, під час якої вони зібрали унікальні дані, які в подальшому стали не тільки в серію цікавих та самобутніх робіт, а втілилися в віртуальну бібліотеку-екскурсію, а також настінний і настільний календарі.

Родзинкою проекту «Дендропарку України. Софіївка» стало знайомство з побутом та звичаями, притаманними українському дворянству XIX століття. На тлі рукотворно створеного «райського куточка» - парку Софіївка.

Проект «Україна Грінченка» був присвячений 150-річчю з дня народження видатного українського культурного і політичного діяча, автора чотиритомного словника української мови, поета і письменника Бориса Дмитровича Грінченка. Цей проект безпосередньо пов'язаний з його життям, діяльністю і творчістю на теренах України.

Висновки...Результат цієї роботи позитивно вплинув на художньо-стильові уявлення студентів, що дозволяє продовжувати роботу в цьому напрямку і досліджувати її. Проблема стильових уявлень майбутніх вчителів образотворчого мистецтва є актуальною, потребує подальшого дослідження та вважається за доцільне і надалі її продовжувати.

Список використаних джерел і літератури:

1. Богемская К. Г. Пейзаж: Страницы истории / К.Г.Богемская. – М.: Галактика, 1992.
2. Вейдле В. Умирание искусства / В. Вейдле. – М.: Республика, 2001. – 448 с.
3. Васнецов А. М. Художество. Опыт анализа понятий, определяющих искусство живописи / А. М. Васнецов. – М.: Издание I. Кнебель, 1908. - Переиздание М.: Искусство, 2010. – 144 с.
4. Зедльмайр Х. Искусство и истина / Х.Зедльмайр. – М.: Аxiома, 1999. – 276 с.
5. М. де Севинье (1626—1696; см. «Большой стиль»): «У каждого свой стиль» (франц. «Chacun a son style»).
6. Лосев А. Проблема художественного стиля / А. Лосев. – К.: «Collegium» «Киевская академия Евробизнеса», 1994. – 286 с.
7. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика / Л. М. Масол. – К.: Промінь, 2006. – 592 с.
8. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька / О. П. Рудницька. – Навч. посібник. – К.: ІПППО, 2002. – 270 с.

Транслітерований список літератури:

1. Bogemskaya K.G. Pejzazh: Stranitsy' istorii. Moskva: Galaktika,1992.
2. Vejdle V. Umiranie iskusstva. Moskva: Respublika, 2001, 448 p.
3. Vasnezhov A.M. Khudozhestvo. Opyt analiza ponyatij, opredelyayushhix iskusstvo zhivopisi. Moskva: izdatel'stvo I. Knebel',1908. Pereizdanie Moskva: Iskusstvo, 2010, 144p.
4. Zed'majr X. Iskusstvo i istina. Moskva: Axioma,1999, 276 p.
5. M.de Sevin'e(1626-1696; sm. «Bolshoj stil»). Fran. «Chacun a son style»
6. Losev A. Problema khudozhestvennogo stilya. Kiev: «Collegium» «Kievskaya akademiya Evrobiznesa», 1994, 286p.
7. Masol L.M. Zagalna mystetska osvita: teoriya i praktyka. Kyiv: Promin, 2006, 592 p.
8. Rudnytska O.P. Pedagogika: zagalna ta mystetska. Navchalnyi posibnyk. Kyiv: IPPPO, 2002, 270 p.

Аннотація

Формирование стилевых представлений будущих учителей изобразительного искусства в процессе работы над исторической композицией

Рябчук Л. В.

Проблема эстетизации жизни общества и более активного использования влияния прекрасного во всех сферах жизнедеятельности человека есть наиболее актуальной сегодня, что побуждает педагогов к поиску ее решения путем обновления содержания, форм, методов и приемов организации учебно-воспитательного процесса на основе единства

красоты и целесообразности. Современное образование направлено на формирование активного, продуктивного и небезразличного гражданина на основе развития основных компетентностей, предусматривающие автономное и творческое мышление и действия. В связи с этим одной из основных задач педагогической науки в Украине является совершенствование профессиональной подготовки будущих специалистов художественных специальностей, в частности, учителя изобразительного искусства. Подготовка будущего учителя изобразительного искусства должна быть сориентирована на активный поиск инновационных форм, методов, способствующих не только обучению учащихся художественно отобразить действительность в ярких образах с воспроизведением объективно существующих свойств реального мира, но и формированию у них способности к эмоционально-чувственному восприятию предметной действительности.

В данном контексте большое значение приобретает формирование художественно-стилевых представлений будущих педагогов изобразительного искусства. Художественно-стилевые представления рассматриваются как неотъемлемый компонент художественного сознания, который способствует активизации процессов постижения сущности художественных явлений.

Ключевые слова: стиль, исторический жанр, историческая картина, художественно-образное мышление, художественно-стилевые представления.

Summary

Forming of stylish presentations of future teachers of fine art in the process of prosecution of historical composition

Rjabchuk L. V.

Problem aestheticization of social life and greater use of influence of beauty in all spheres of human E. most relevant today, prompting educators to seek its solution by updating content, forms, methods and techniques of the educational process on the unity of beauty and expediency. Modern education aims at the formation of active, productive and indifferent citizens through the development of basic competencies that provide independent and creative thinking and action. In this regard, one of the main objectives of science teaching in Ukraine is to improve the training of future specialists artistic disciplines, including visual arts teacher. Preparation of the future teacher of fine arts should be oriented to the active search for innovative forms, methods, not only conducive to student learning in reality artistic display vivid images with playback objectively existing properties of the real world, but also the formation of their ability to emotionally - sensory perception of objective reality.

In this context, great importance is the creation of artistic and stylistic representations of the future teachers of art. Art- style presentation considered as an integral part of artistic consciousness that promotes activation of understanding the essence of artistic phenomena.

Key words: style, historical genre, historical painting, art and creative thinking, art - style idea.

УДК 821. 161. 2 - 34. 09 Ісаєнко Г.(477. 43 / 44) (045)

Семчакевич С.Л. (Лана Діброва),
викладач
(м.Хмельницький)

Багатожанровість творчої палітри Галини Ісаєнко: колісанки

У статті автор, опираючись на дослідження як молодих науковців, так і на праці відомих подільських літературознавців, аналізує різножанровість поетичної спадщини відомої подолянки Галини Йосипівни Ісаєнко (1941 – 2012), автора 40 поетичних збірок і прозових книг; висвітлює різноманіття жанрової палітри творчих устремлінь майстрині слова, акцентуючи увагу на колісанках як одного з найдавніших жанрів народної словесності; підтверджує оригінальність індивідуальної авторської манери подільської поетеси; наводить приклади власних музичних мотивів, створених на слова колісанок Г.І.Ісаєнко. В якості епіграфа до статті використано авторський катрен, написаний як відгук на знайомство із творчістю непересічної подільської поетеси; визначено зв'язок створених колісанок із народнопісенною основою фольклорного жанру через аналіз поетики творів: лексики, художніх тропів, поетичних прийомів, специфіку звуко-ритмічної